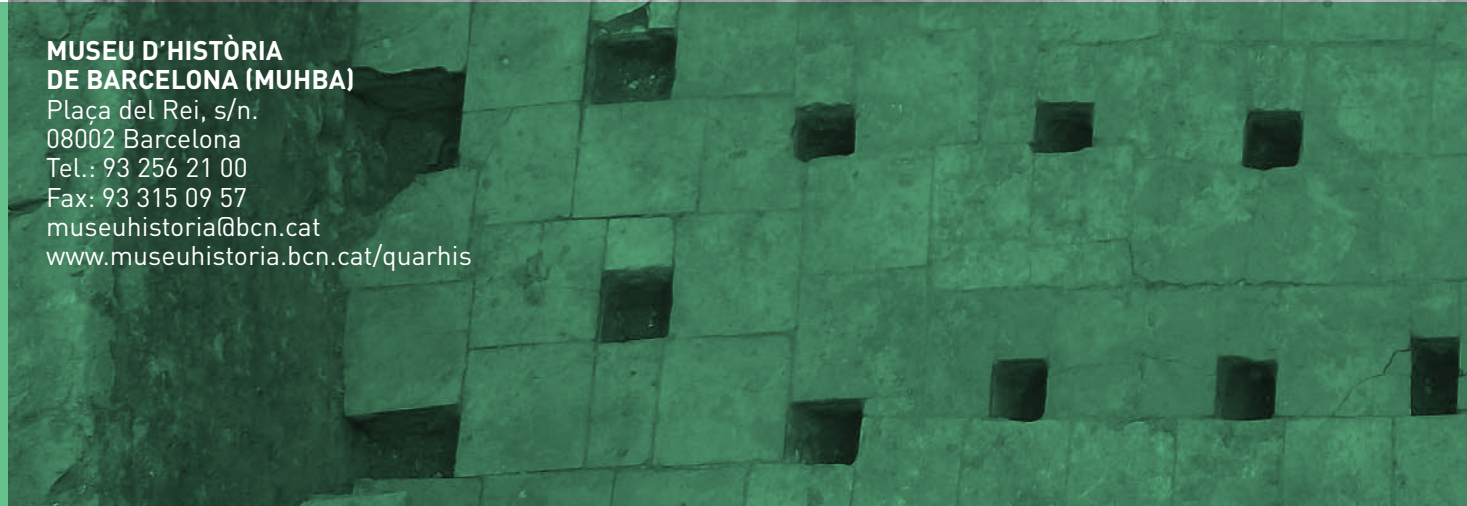

MUHBA MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

**MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA (MUHBA)**
Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
museuhistoria@bcn.cat
www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis

MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA
MUHBA

quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA

quarhis

ÈPOCA II · ANY 2015 · N.11 · ISSN 1699-793X
248 PÀGINES · BARCELONA

 **Ajuntament
de Barcelona**

Editor:

Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:

Joan Roca i Albert

Direcció Quarhis:

Julia Beltrán de Heredia

Secretària de redacció:

Vanesa Triay

Consell de redacció:

Xavier Aquilué (MAC)
Julia Beltrán de
Heredia (MUHBA)
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Albert López (DiBa)
Magí Miret (GC)
Carme Miró (ICUB)
Miquel Molist (UAB)
Isabel Rodà (UAB)

Avaluadors externs:

Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Simon Keay
Bernat Martí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

Control gràfic:

Emili Revilla

Disseny gràfic:

PFP
[Quim Pintó,
Montse Fabregat]

Realització:

Edicions Hipòtesi, SL

Impressió:

Índice Arts Gràfiques, SL

Imatges de la coberta:

José Luis Biel-MMB
i Noemí Nebot Pich

ISSN

1699-793X

Dipòsit legal

B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**

Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II·ANY 2015·NÚM.11·ISSN 1699-793X
248 PÀGINES · BARCELONA

SUMARI
SUMARIO
SUMMARY
SOMMAIRE

9-11 PRESENTACIÓ. OBERTURA DE CAMP

JOAN ROCA I ALBERT

12-13 EDITORIAL

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

ENTERRAR-SE AL DAVANT DEL MAR

16-64 LES NECRÒPOLIS DE LES DRASSANES REIALS DE BARCELONA (SEGLES I-VII)

ESTEVE NADAL ROMA

51 ANNEX 1. Llits funeraris d'os dels segles I i II dC

ESTEVE NADAL ROMA I ISABEL PELLEJERO USÓN

59 ANNEX 2. Estudi arqueobotànic de la necròpolis de les Drassanes Reials

RAQUEL PIQUÉ I HUERTA I MARC FERRÉ I TRÍAS

66-78 LA POBLACIÓ ROMANA A *BARCINO* A TRAVÉS DEL JACIMENT DE LES DRASSANES.

DADES ANTROPOLÒGIQUES, DEMOGRÀFIQUES I CULTURALS

M. EULÀLIA SUBIRÀ I DE GALDÀCANO

NOTES I ESTUDIS

82-96 EVIDÈNCIES ARQUEOLÒGIQUES DE LES COMUNITATS HUMANES

EN LA TRANSICIÓ DEL III AL II MIL·LENNI CAL BC AL PLA DE BARCELONA

ANNA GÓMEZ BACH I ANNA BORDAS TISSIER I SERGIO ARROYO BORRAZ I JOSEFA HUERTAS

ARROYO I JORDI AGUELO MAS I ALBERT VELASCO ARTIGUES I JAVIER GONZÁLEZ MUÑOZ I

JORDI NADAL LORENZO I MARIA SAÑA SEGUÍ I MIQUEL MOLIST MONTAÑA

98-124 ELS JACIMENTS DE L'ESTACIÓ DE LA LAV A LA SAGRERA I EL DE L'HOSPITAL

DE LA SANTA CREU I SANT PAU: APROXIMACIÓ A L'ESTUDI DE L'EVOLUCIÓ

DEL POBLAMENT RURAL D'ÈPOCA IBÈRICA AL PLA DE BARCELONA

ISABEL PEREIRA HERNÁNDEZ I CONXITA FERRER ÀLVAREZ I FRANCESC ANTEQUERA DEVESA

126-146 NOVETATS SOBRE EL FÒRUM DE *BARCINO*: LA CÚRIA I ALTRES EDIFICIS PÚBLICS

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

148-162 EL CONSUM DE TABAC ENTRE ELS PESCADORS D'ÈPOCA MODERNA.

NOVES DADES RELATIVES AL CONJUNT DE PIPES DE CERÀMICA TROBADES A BARCELONA

MIKEL SOBERÓN RODRÍGUEZ

164-182 LA CÉRAMIQUE CATALANE DU XVe AU XVIIe SIÈCLE EN PROVENCE ORIENTALE.

RELECTURE ET NOUVEAUX APPORTS DES CONTEXTES MARITIMES.

GAËLLE DIEULEFET

184-199 LA BOTIGA DE JOSEP BARBA: UN TERRISSER A LA BARCELONA DEL SEGLE XVIII

NOEMÍ NEBOT PICH

NOTICIARI

202-204 PROJECTE PREHISTÒRIA AL PLA DE BARCELONA

205-206 PLA *BARCINO*. LA MURALLA ROMANA ENTRE LES TORRES 27 I 28. RESULTATS ARQUEOLÒGICS

207-209 PLA *BARCINO*. LA BASÍLICA DELS SANTS MÁRTIRS JUST I PASTOR:

LA CIUTAT CRISTIANA I VISIGODA

210 LA RECUPERACIÓ DE LES PINTURES MURALS ROMANES DE LA *DOMUS* DEL CARRER D'AVINYÓ, 15

211-213 TÈCNiques CONSTRUCTIVES I ARQUITECTURA DEL PODER AL NORD-EST DE LA

TARRACONENSE. METODOLOGIA DE REPRESENTACIÓ I PARÀMETRES ANALÍTICS

PER A LA COMPRESIÓ DELS PROCESSOS EVOLUTIUS ENTRE L'ALT IMPERI

I L'ANTIGUITAT TARDANA. ACTIVITAT DUTA A TERME EL 2013-2104.

214 CONVENI AMB LA UNIVERSITAT DE BARCELONA PER A L'EXCAVACIÓ DELS JARDINS

DE VICTORIA DE LOS ÁNGELES

215-217 BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA

219-226 TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS

227-234 ENGLISH TEXT. SUMMARY

235-242 TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ

243-247 NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS

NOTICIARI

TÈCNiques CONSTRUCTIVES I ARQUITECTURA DEL PODER AL NORD-EST DE LA TARRACONENSE. METODOLOGIA DE REPRESENTACIÓ I PARÀMETRES ANALÍTICS PER A LA COMPRESIÓ DELS PROCESSOS EVOLUTIUS ENTRE L'ALT IMPERI I L'ANTIGUITAT TARDANA. ACTIVITAT DUTA A TERME EL 2013-2104.

JOSEP MARIA MACIAS I SOLÉ*

FITXA TÈCNICA

Investigador principal

· Josep M. Macias jmmacias@icac.cat
Institut Català d'Arqueologia Clàssica

Equip investigador

· Julia Beltrán de Heredia - jbeltran@bcn.cat
Ajuntament de Barcelona
· Judit Ciurana - jciurana@icac.cat
Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)
· Gemma García - ggarcia@icac.cat
Ajuntament de Terrassa
· Josep Guitart - josep.guitart@uab.edu
Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
· Jordi López jlopez@icac.cat
Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)
· Andreu Muñoz - amunoz@arqueobisbattarragona.cat
Museu Bíblic Tarraconense
· Josep Maria Puche jpuche@icac.cat
Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)
· Albert Ribera - aribera@digitel.es
Ajuntament de València
· Imma Teixell - iteixell@tarragona.cat
Ajuntament de Tarragona
· Josep M. Toldrà - jmtoldra@gmail.com
ETSA-URV
· Serena Vinci svinci@icac.cat
Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)

Període de realització

I/2013 – I/2016

Finançament

Ministerio de Economía y Competitividad,
Gobierno de España
(HAR2012-36963-C05-02)

OBJECTIUS DEL PROJECTE

Un dels principals objectius d'aquest projecte és l'experimentació de les tecnologies digitals de documentació i representació del patrimoni arquitectònic, al mateix temps que s'actualitza la documentació gràfica dels principals edificis tardoantics del que fou el *Conventus Tarraconensis*. Una activitat que es desenvolupa de forma imbricada amb estudis vinculats a l'arqueologia de l'arquitectura i de la construcció. A més, la composició de l'equip vincula la recerca arqueològica amb les estratègies de conservació i socialització que, cada cop més, es basen en l'ús de les noves tecnologies.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT DUTA A TERME

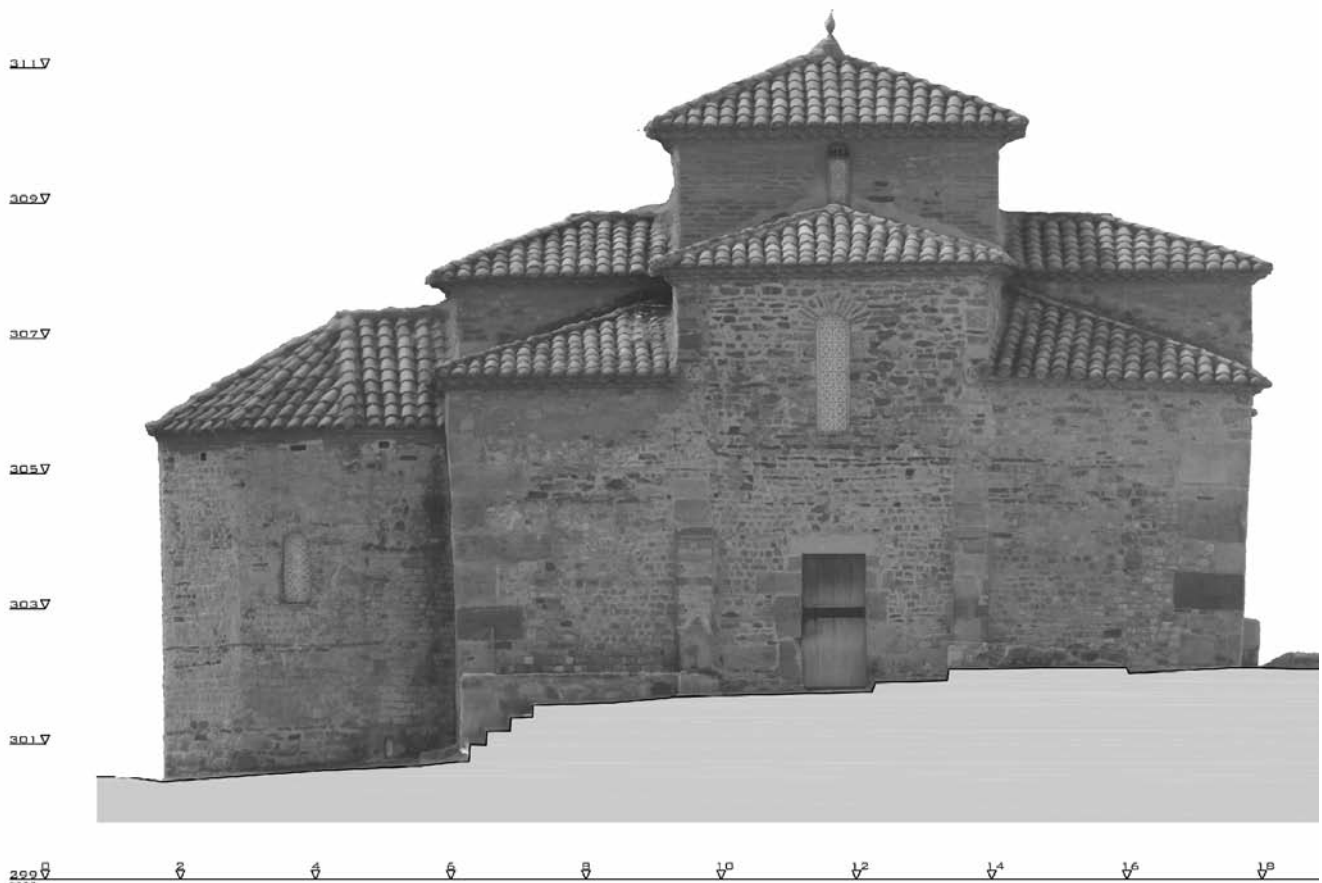
Aquesta línia de recerca s'integra en el projecte *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania: definición, evolución y difusión. Del período romano a la Antigüedad tardía (MARqHis)*, coordinat per la Universitat Autònoma de Madrid i amb la participació de la Universitat de Sevilla i l'Institut d'Arqueologia de Mèrida, a més de l'ICAC. És un intent de definir protocols metodològics amb la màxima uniformitat possible (captura i bases de dades, vocabulari, etc.), però respectant la variabilitat que comporta cada període de històric o estratègia de recerca. Una especial importància ha adquirit l'aplicació dels sistemes massius de captura de dades. Per aquest motiu, i per tal d'exposar les experiències i els resultats d'aquestes metodologies, es va celebrar a Tarragona el seminari de Noves tecnologies aplicades a la documentació del patrimoni arqueològic (13 i 14 de setembre de 2014), organitzat per l'ICAC, el MINECO, el COAC-Tarragona i l'empresa Leica Geosystems. Hi participaren membres de tots els subprojectes ministerials així com investigadors i arquitectes interessats a seguir l'evolució d'aquests processos aplicats al coneixement del patrimoni arquitectònic.

Per part de l'ICAC també s'ha desenvolupat una línia de col·laboració amb

l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de la Universitat Rovira i Virgili i amb el grau d'Enginyeria Geodèsica i Topogràfica de l'Escola Politècnica Superior de l'Edificació (UPC), tot propiciant la formació interdisciplinària i el contacte amb els professionals de disciplines bàsiques en la digitalització i representació gràfica. En aquest context, l'ICAC organitzà, juntament amb l'empresa Leica Geosystems, el curs de làser escàner terrestre i multiestació en arqueologia i patrimoni (Tarragona 25 i 26 de juny de 2104). Mitjançant l'aplicació de l'escàner làser C5 de Leica (programari Cyclone i 3D reshaper) o bé amb la documentació fotogràfica, amb suport topogràfic i gestionada pel programa AgisoftPhotoscan, s'ha intervingut en els següents jaciments:

- Documentació de l'església funerària de Sant Miquel de Terrassa, amb la participació del Museu de Terrassa.
- Documentació de la capçalera de la seu episcopal de València: possible baptisteri i mausoleu funerari conegut com a presó de Sant Vicenç. Documentació de l'absis visigòtic de l'Almoïna. Amb la participació de l'Ajuntament de València.
- Documentació del palau visigòtic del Pla de Nadal. Amb la participació de l'Ajuntament de Riba-roja de Túria, València.
- Documentació del *castellum* tardoantic de Sant Julià de Ramis, amb la participació de la Universitat de Girona.
- Documentació de l'absis de la seu episcopal dels Sants Just i Pastor de Barcelona, amb la participació del MUHBA.
- Documentació de les estructures paleocristianes de l'església de Santa Maria de Guissona, amb la participació del Patronat d'Arqueologia de Guissona.
- Activitats de documentació dutes a terme a Tarragona: amfiteatre (basílica visigoda), circ (sector dels Sedassos), muralla –sector del portal dels Socors–, residència visigoda de Ca la Garsa, recinte de culte de la seu del CPHC. Amb la participació de

*jmmacias@icac.cat

l'Ajuntament i l'Arquebisbat de Tarragona.

– Excavació arqueològica de la capçalera de la basílica de la necròpolis paleocristiana de Tarragona. Amb la participació de l'Ajuntament i l'Arquebisbat de Tarragona.

Els resultats d'aquestes actuacions s'implementen en les activitats pròpies dels centres museogràfics que en tenen custòdia, a més de la dinàmica de publicació assumida pels investigadors que hi participen. Una visió global del projecte es podrà tenir en el seminari internacional sobre Tècniques constructives i arquitectura del poder a la Tarraconense durant l'antiguitat tardana. Darrere de l'exposició dels diferents casos d'estudi hi ha la voluntat de cercar elements comuns en la tècnica constructiva visigòtica. L'arquitectura civil o religiosa, així com les arts decoratives que s'hi ubicaren, presenten elements homogenis, tot superant l'atomització del nou context polític i econòmic.

Aquest seminari se celebrarà el mes de novembre de 2015 a la seu de l'ICAC a Tarragona.

DIFUSIÓ

BUILL, F.; NÚÑEZ, M. A.; PUCHE, J. M.; MACIAS, J. M. 2015. "Metric Analysis of the original stands of Roman Amphitheater in Tarragona: Method and Results". *Journal of Cultural Heritage*.

BELTRÁN DE HEREDIA, J. 2014. "Edilizia residenziale tardoantica a Barcellona: Il Palatia di Barcino". *La villa restaurata e i nuovi studi sull'edilizia residenziale tardoantica. Atti del Convegno internazionale del Centro interuniversitario di studi sull'edilizia abitativa tardoantica nel Mediterraneo (CISEM)* (novembre 1012). Piazza Armerina. pp. 467-476.

BELTRÁN DE HEREDIA, J. 2014. "Barcelona, colonia en la Hispania romana y sede regia en la Hispania visigoda". *Ciudad y territorio: transformaciones materiales e ideológicas entre época clásica y el Altomedioevo*.

Figura 1

Imatge fotogramètrica del parament exterior septentrional de Sant Miquel de Terrassa.

Monografías de Arqueología Cordobesa, 20. Universidad de Córdoba. Córdoba. pp. 325-338.

SOLÀ MORALES, P. de; TOLDRÀ, J. M.; PUCHE, J. M.; MACIAS, J. M. 2014. "Redrawing Tarraco". *XII International Forum. Le Vie dei Mercanti. Best Practice in Heritage Conservation Manamengent. From the world to Pompeii*. Fabbrica de la Conoscenza 46. Nàpols. pp. 841-850.

MACIAS, J. M. 2014. "El territorio y la ciudad de Tarraco". *La villa restaurata e i nuovi studi sull'edilizia residenziale tardoantica. Atti del Convegno internazionale del Centro interuniversitario di studi sull'edilizia abitativa tar-*

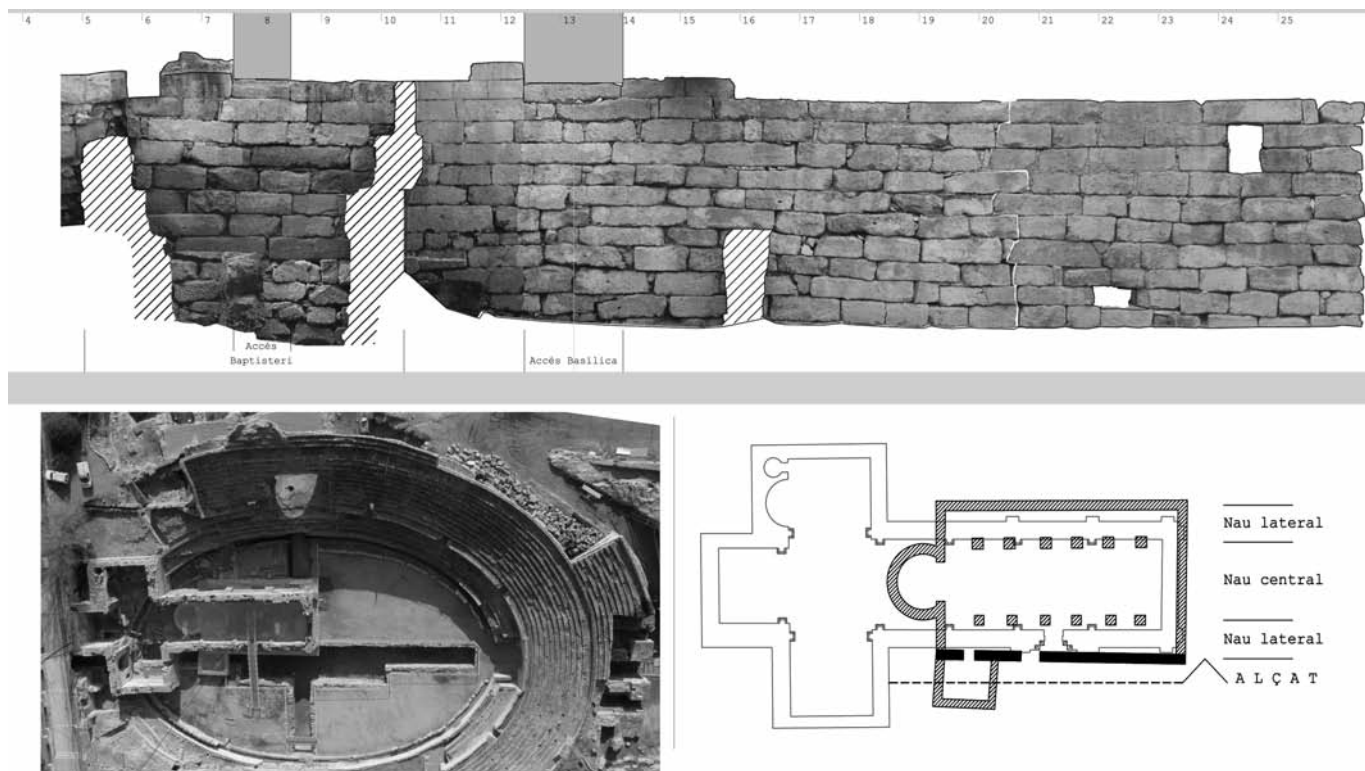

Figura 2
Alçat de la fonamentació de la basílica visigòtica de l'amfiteatre de Tarraco.

doantica nel Mediterraneo (CISEM) [novembre 1012]. Piazza Armerina. pp. 453-465.

VINCI, S.; MACIAS, J. M.; PUCHE, J. M.; SOLÀ-MORALES, P.; TOLDRÀ, J. M. 2014. "El subsuelo de la Torre del Pretorio: *substructiones* de tradición helenística bajo la sede del Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris (Tarraco)". *Revista de Arqueología de la Arquitectura* 11: e012.

BELTRÁN DE HEREDIA, J. 2013. "Topografía de los grupos episcopales urbanos: Barcelona". *Episcopus, Civitas, Territorium. Acta XV Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae*. Città del Vaticano. pp. 571-586.

CIURANA, J.; MACIAS, J.-M.; MUÑOZ, A.; TEIXELL, I.; TOLDRÀ, J. M. 2013. *Amphitheatrum, Memoria Martyrum et Ecclesiae. Les intervencions arqueològiques a l'Amfiteatre de Tarragona* (2009-2012). Tarragona.

VINCI, S.; MACIAS, J. M.; ORELLANA, M.; TEIXELL, I. 2013. "Photographic rectification of the graphic documentation of historical and archaeological heritage: The case of the southern facade of the *Praetorium* tower in Tarragona (Tarraco, Hispania Citerior)". *Proceedings of the 17th International Conference on Cultural Heritage and New Technologies* (CHNT 17, 2012). Viena.

MACIAS, J. M.; MUÑOZ, A. (eds.) 2013. *Tarraco christiana ciuitas*. Serie Documenta 24. Tarragona.

PUCHE, J. M.; LOPEZ, J. 2013. "Metrologia e proporzioni nelle basiliche paleocristiane di Tarraco: La basilica settentrionale del santuario suburbano di San Fruttuoso e la basilica dell'anfiteatro". *Episcopus, Civitas, Territorium. Acta XV Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae*. Città del Vaticano. pp. 759-776.